

Ympäristöyhdistys kartoittaa Espoon meriluontoa

HEIKKI SIMOLA

Espoon ympäristöyhdistys Espyy kartoitti Espoon mereistä luontoa kesällä 2025. Hankkeeseen innosti se, että uudessa luonnonsuojelulaissa (9/2023) muun muassa merenalaiset meriajokasniityt, suojaisat näkinpartaispohjat sekä luonnontilaiset merenrantaniityt ja hiekkarannat on määritelty suojeltaviksi luontotyypeiksi. Niitä koetimme löytää.

Kirjoittaja lajittelemassa pohjaharalla nostettua kasvillisuusnäytettä.

Skrubenten sorterar växtprover som lyfts upp från havsbotten med bottenharv.

Meriajokas (*Zostera marina*) on siemenkasvi ja kuuluu harvalukuiseen mereisten putkilokasvien joukkoon. Atlantin rannikon hiekkapohjilla se kasvaa paljon suuremmaksi kuin Itämeressä, jossa se menestyäkseen vaatii muutaman promillen suolapitoisuuden. Suomenlahdella meriajokas on melko harvinainen ja sen itäisimmät esiintymät tunnetaan Sipoosta. Espooseen on vastikään perustettu ensimmäinen meriajokkaan suojelualue Pentalan saaren hiekkarannan edustalle.

Näkinpartaiset (Charophyta) puolestaan ovat viherleviä, jotka rakenteeltaan muistuttavat kehittyneempiä versokasveja. Ne ovat pääasiassa vaatelaita makean veden lajeja, mutta muutamat lajit viihtyvät myös Itämeren vähäsuolaisissa rantavesissä.

Pohjakasvillisuutta kerättiin sekä veneestä että rannoilta pohjaharalla. Syvemmällä paikoilla käytettiin myös sedimenttinoudinta. Näytteitä kerättiin

myös rantaan ajautuneista levävalleista. Näytteitä tutkittiin preparointimikroskoopilla, ja kasvi- ja levälajien lisäksi kirjattiin myös kiinnostavia eläinlajihavaintoja, muun muassa vieraslajeja, joista ohessa muutama kuva.

Kesän mittaan kerättiin näytteitä noin 70 havaintopaikalta. Kokonaistilanne osoittautui varsin surkeaksi, kuten oli kyllä odotettavissakin. Suomenlahti on pahasti rehevöitynyt. Rihmamainen ahdinparta-viherlevä (*Cladophora*) valitsee vesirajaa lähes kaikilla rannoilla tiheänä kasvustona, ja vähänkään suojaisemmat rantavedet on viime vuosikymmeninä vallannut karvalehden (*Ceratophyllum demersum*) ja ärviöiden (*Myriophyllum* spp.) ylitiehat kasvustot. Valoa vaativia pohjakasveja varjostaa myös vettä samentava kasviplankton, erityisesti siniviherlevien massaesiintymiset.

Avoimilla rannoilla ja vähän syvemmällä pohja-alueilla sentään edelleen viihtyvät kookkaat rusko-levät rakkohauru (*Fucus*) ja jouhilevä (*Chorda*) sekä useat pienemmät punalevät, jotka ovat aina kuu-luneet tämän alueen lajistoon.

Erityisesti tavoittelemiamme lajeja onneksi myös löysimme. Meriajokasta tavattiin muutamasta paikasta, joista lupaavimpia pääsemme toivottavasti ensi kesänä tarkemmin kartoittamaan sukeltajan avustuksella. Havaintoja kertyi myös muista suhteellisen harvalukuisista uposkasveista, kuten merihaurasta (*Zannichellia*), merihapsikasta (*Ruppia*) ja merinäkinruohosta (*Najas*).

Näkinpartaisia löytyi varsin moneltakin rannalta, mutta yleensä

Meriajokas (*Zostera marina*) on helppo tunnistaa sen pitkistä, tasaleveistä ja pyöreäpäisistä lehdistä. Tämä yksilö löytyi ajalehtivana Pienen Lehtisaaren rantavedestä.

Ålgräs eller bandtång (*Zostera marina*) är lätt att känna igen på sina långa, jämnt breda och rundade blad. Detta exemplar påträffades drivande i strandvattnet vid Lilla Lövö.

Näkinpartaiset (*Chara* spp.) ovat hentoja, nivelikkäitä ja nivelistä haaroittuvia viherleviä.

Kransalger (*Chara*) är tunna, bräckliga och förgrenar sig i kransar.

vain yksittäisiä yksilöitä muun kasvillisuuden joukossa. Suorastaan tragikoomisella tavalla Espoon rannikkovesien tilaa kuvaa se, että mahdollisesti kaupungin ainoa runsas mukulanäkinparran (*Chara aspera*) kasvusto kukoistaa puhtaalla hiekkapohjalla kirkkaassa vedessä – Tapiolan Keskusaltaassa!

Vuosina 1889–1899 Espoon Pienessä Lehtisaaressa toimineen ”Eläintieteellisen kesälaboratorion” tutkimukset tarjoavat vertailukohtaa Espoon rannikkovesien nykyiselle tilalle. Kesälaboratorio oli vuonna 1902 Hango-niemen Tvärminneen perustetun Eläintieteellisen tutkimusaseman edeltäjä. Tutkimustoiminnan käynnisti silloinen Helsingin yliopiston eläintieteen professori Johan Axel Palmén, joka itsekin oli Suvisaariston kesäasukkaita. Hänen Lehtisaaresta vuokraamansa kalastajamökki oli tukikohta, jonne hän lähetti lahjakkaimpia oppilaitaan tutkimaan Itämeren luontoa ja lajistoa.

Suvisaariston meriluontoa kuvasi muiden muassa Kaarlo Mainio Levan-der, jonka mukaan nimenomaan näkinpartaiskasvustot olivat Suvisaariston matalien ja suojaisten merenlahtien tyypillisimpiä kasviyhteisöjä. Nykyinen tilanne on aivan toisenlainen. Mutta voimme toivoa, että nuo kirkkaiden vesien kasviyhteisöt joskus tulevaisuudessa vielä palaavat.

Kaspianpolyyppi (*Cordylophora caspia*) on pienikokoinen onteloeläin, jonka haaroittuvat runkokunnat kasvavat monenlaisilla alustoilla ja voivat muistuttaa tiheitä levätupsuja. Tämän vieraslajin historia liittyy Suvisaaristoon, sillä se havaittiin ensi kertaa Suomen rannikolla nimenomaan Lehtisaarten rantavesissä vuonna 1883. Nykyisin se on varsin yleinen ja levinnyt koko Suomen rannikolle.

Brackvattensklubbpolypen är ett så kallat nässeldjur, ett enkelt uppbyggt flercelligt djur som växer i förgrenade kolonier på flera olika sorters ytor och kan påminna om täta algtufsar. Den här främmande artens historia är kopplad till Sommaröarna, det var nämligen just här, i strandvattnen vid Lövö, som arten för första gången påträffades i Finland år 1883. I dag är den vanligt förekommande och har spridit sig över hela Finlands kust.

Pohjois-Amerikasta peräisin oleva tiikerikatka (*Gammarus tigrinus*) havaittiin Suomessa ensi kertaa vasta vuonna 2003, mutta se on runsastunut paikoin jopa katkayhteisön valtalajiksi Suomenlahden rantavesissä.

*Den från Nordamerika härstammande tigmärkan (*Gammarus tigrinus*) påträffades för första gången i Finland år 2003 men har förökat sig så kraftigt att den i vissa finska kustvatten blivit det vanligaste kräftdjuret.*

Naturvårdsföreningen kartlägger Esbos havsmiljöer

TEXT: HEIKKI SIMOLA • SVENSK ÖVERSÄTTNING: OTTO EKMAN

Esbo Miljöförening rf kartlade under sommaren Esbos marina miljöer. Projektet motiverades av den nya naturvårdslagen (9/2023) som bland annat definierar ålgräsbottnar, skyddade kransalgsbottnar, havsstränder och sandstränder i eller nära naturtillstånd som skyddade naturtyper. Det var således dessa naturtyper som vi försökte hitta.

Ålgräs, eller bandtång (*Zostera marina*) är en fröväxt som hör till det fåtaliga släktet marina kärlväxter. På Atlantens sandiga havsbottnar växer den sig mycket större än i Östersjön, där den fordrar åtminstone någon promilles salthalt i vattnet för att klara sig. I Finska viken är ålgräset relativt sällsynt och dess östligaste kända förekomstområden hittas i Sibbo. I Esbo har först nyligen etablerats ett första skyddsområde för ålgräs, utanför sandstranden på ön Pentala.

Kransalger (*Charophyta*) är grönalger som till sin form påminner om mer utvecklade kärlväxter. Ordningen består huvudsakligen av krävande sötvattenarterer men somliga av dem trivs även i Östersjöns saltfattiga kustvatten.

Prover av bottenväxtlighet samlades in från både båt och strand med bottenharv. På djupare vatten användes också sedimentprovtagare. Prover samlades också in från tångvallar som sköljts upp på stranden. Proverna undersöktes sedan med stereomikroskop. Förutom undersökningen av växter och alger antecknades också intressanta djurobservationer, bland

annat av invasiva främmande arter, varav några bilder bifogats.

Under sommarens lopp samlade vi in prover från ca. 70 insamlingsplatser. Helhetsbilden var, vilket kanske kunde förväntas, ganska usel. Finska viken är allvarligt förorenad och övergödd.

Grönslick (*Cladophora*) är en grönalg vars förgrenade trådar växer i täta bestånd längs vattenlinjen nästan överallt, och de skyddade och grunda vattnen i inre skärgården har under de gångna årtiondena helt tagits över av täta bestånd av hornsärv (*Ceratophyllum demersum*) och slingeväxter (*Myriophyllum*). Bottenväxtligheten blockeras också från det solljus den behöver av den stora mängden växtplankton som gör vattnet grumligt, speciellt av massförekomsten av blågröna alger.

På öppna stränder och lite djupare vatten trivs ändå fortfarande blåstången (*Fucus*), snärjtången (*Chorda*) och flera småväxta rödalger, arter som alltid hört till det här områdets natur.

Till all lycka hittade vi också exemplar av de arter som vi särskilt spanat efter. Ålgräset påträffades på flera platser, varav vilka vi förhoppningsvis får tillfälle att kartlägga dom allra mest lovande i samarbete med en dykare under nästa sommar. Vi gjorde också flera fynd av sällsynta vattenväxter som hårsärv (*Zannichelia*), hårnating (*Ruppia*) och havsnajas (*Najas*).

Kransalger hittades också vid flera stränder, oftast dock bara som enskilda exemplar bland annan växtlighet. Ett tragikomiskt

Pehmeillä pohjilla usein syvällekin kaivautuvia liejuputkimatoja (*Marenzelleria*) tavataan nykyisin koko Suomen rannikolla, vaikka ensimmäiset havainnot niistä tehtiin vasta vuonna 1990.

Havsborstmasken (*Marenzelleria*) som kan gräva sig djupt ner i mjuka bottnar påträffas i dag längs hela Finlands kust, fast de allra första observationerna gjordes så sent som år 1990.

Pieni, enintään vain parin sentin läpimittainen liejutaskurapu (*Rhithropanopeus harrisi*) on rannikkojemme uusimpia vieraslajeja. Alunperin pohjoisamerikkalainen jokisuistojen murtovesilaji tavattiin ensi kertaa Turun saaristossa vuonna 2008, ja on ilmaantunut Helsingin vesille vasta 2020-luvulla. Tämä yksilö löydettiin Laajalahdelta elokuussa 2025 ja päätyi Harakan luontokeskuksen akvaarioon.

Den lilla slamkrabban (*Rhithropanopeus harrisi*) mäter endast ett par centimeter i diameter och är en av de nyare främmande arterna i finska vatten. Arten kommer från Nordamerika där den trivs i flodmynningars brackvatten, och påträffades för första gången i Åbo skärgård år 2008. Till Helsingforsregionen har den anlänt först under 2020-talet. Det här exemplaret hittades i Bredviken år 2025 och hamnade i Stora Röntans naturcentrums akvarium.

exempel på Esbo strandvattens skick är stadens enda rikliga bestånd av borststräfs (*Chara aspera*) som växer på en ren sandbotten i kristallklart vatten – i Hagalunds Centralbassäng!

Undersökningar utförda av det under åren 1889-1899 på Lilla Lövä verkssamma "Naturvetenskapliga sommarlaboratoriet" erbjuder en referenspunkt för att jämföra hur vattenkvaliteten vid Esbos stränder förändrats. Sommarlaboratoriet var en föregångare till Tvärminne zoologiska station, som grundades år 1902 i Tvärminne på Hangö udd.

Forskningsverksamheten inleddes av dåvarande professor i biologi vid Helsingfors Universitet, Johan Axel Palmén, som själv var sommargäst på Sommaröarna. Fiskarstugan han hyrde på Lövä blev en bas, dit han skickade sina mest begåvade studenter för att undersöka Östersjöns natur och artbestånd.

Sommaröarnas havsnatur beskrevs bland annat av Kaarlo Mainio Levander. Han beskrev bestånden av kransalg som särskilt kännetecknande för Sommaröarnas grunda och skyddade havsvikar. I dag är situationen en helt annan. Men vi kan hoppas att dessa klara vatten med sina växtbestånd ska återvända någon dag i framtiden.

Kookas merikaali (*Crambe maritima*) löydettiin avomeren ääreltä, Stenskarin rantakivikossa. Kuvassa Anni Simola.

En stor strandkål (*Crambe maritima*) hittades vid stenstranden som vätter ut mot öppna havet på Stenskar. På bilden även Anni Simola.